

AZ ORDAS NÉMETJUHÁSZ "MÚZEUMI DARAB"?

Európa déli országaiban az ordas szín a németjuhásznál - különösen az "elit tenyésztés" kedvelői körében - nem örvend túl nagy népszerűségnek. Hogy ez miért van így, nem tudom megmondani. Ennek ellenére megpróbálom ezeket a túlságosan is elterjedt előítéleteket kicsit száműzni a világból.

Nem az a feladatom, hogy e cikk minden olvasójából fél óra alatt ordas-rajongót faragjak, megpróbálom azonban nagy vonalakban az olvasó elé tárni, **miért és hogyan lehet az ordas egyedeket átgondoltan a tenyésztésbe vonni.**

A németjuhász fajtajellegének leírásakor a megengedett színek jellemzésénél a következőket találjuk:

Fekete vörösesbarna, barna, sárga és világosszürke jegyekkel (rajzos). Egyszínű fekete; szürke sötét árnyékolással, fekete nyereggel és maszkkal. Nem feltűnő, kicsi, fehér melljegyek, valamint világos belső oldalak megengedettek, de nemkívánatosak. Az orrhát minden színváltozatnál fekete. A hiányzó maszk, a világos vagy szúrós tekintet és a világos vagy fehér jegyek a mellen és a belső oldalakon, a világos körmök és a vörös farokvég a gyenge pigmentációra utalnak. Az aljszőrzet finom szürkés tónust mutat. A fehér szín nem megengedett.

A szín genetikai alapjaiba most nem szeretnék belemenni. Ezt adott esetben más szakkönyvből pótolni lehet, pl. "Schleger" könyvéből.

Az előadásaimban, ha fekete-sárga, fekete-vörös vagy fekete-barna rajzos kutyákról ejtek szót, alapjában véve mindig a rajzos meghatározást használom - az egyszerűség kedvéért.

Az ordas színt különböző szempontokból különbözőképpen írom le.

Minden, a következőkben leírt színváltozat ordasnak minősül:

"Ordas" szín:

- Ordas (farkasszürke)
- Ordas-fekete
- Fekete-ordas
- Ordas-barna
- Ordas-sárga
- Ordas, sötét árnyékokkal
- Ordas árnyékolt, maszkkal
- Sötétordas, maszkkal
- Ordas, barna-fekete árnyékokkal
- Ordas-barna fekete jegyekkel a lábakon és lábujjakon
- Ordas, barna jegyekkel a fejen és a lábakon, maszkkal
- Sötétordas, világos csíkkal a martól a vállig ("hátszík")
- Középpordas
- Világos ordas
- Fakó ordas

A középordasig minden változat kívánatos és nem kifogásolható a tenyésztés szempontjából, kivéve, ha a pofán és a lábakon fehér/világos színek fellelhetők.

Amennyiben e leírások között különbséget akarnánk tenni, a vélemények nagymértékben eltérőek lennének - már ami a leírást illeti. A felsorolt különbségeket az "ordas" szín leírásánál a nemzetségfán vagy a származási lapon viziontlátjuk.

Amennyiben a színbe besorolt kutyát a tetoválás után 3 évvel viziontlátjuk, feltűnik, hogy a kezdeti színleírás gyakran nem egyezik.

Példa:

Az ordas-világossárga, "hátszíjas" kölyökből sötétordas-barna kutya lett.

Éppígy fordítva:

A sötétordas-barna árnyékolt kölyökből ordas-sárga kutya lett.

Ez az első látásra nem túl meggyőző fejlődés egyáltalán nem ritka.

Mindenesetre biztos, hogy az ordas németjuhász a végleges színét csak a 3. életévében éri el.

Tenyésztői tapasztalataim alapján állíthatom, hogy pl. a maszk kifejezettsége vagy a fülek külső oldala látni engedi, hogy később az ordas kutya színében mekkora lesz a fekete arány.

Ezzel összefüggésben adódik a kérdés:

Mikor ordas egy kutya?

Az "ordas" szín megléte tulajdonképpen **közvetlenül születés után** megállapítható. Ebben az időpontban már definiált, hogy a kutya fekete, rajzos vagy ordas színű-e.

Ezek a kölykök később így festenek:

Sokszor kérdezik, ha egy kifejlett rajzos kutya tűnik fel zárt fekete takaró nélkül, ennél a kutyánál honnan jön az ordas szín.

Ez a kutya nem ordas, hanem egyszerűen nincs meg a zárt fekete takarója.

Tényleg igaz azonban, hogy egy ordas-sárga kutya ebben az életkorban nehezen megkülönböztethető egy rajzostól, amelynek nincs zárt fekete takarója.

Semmi esetre sem vetemedhetünk arra, hogy ebből a kutyából a szín megadásának javításával a származási lapon ordast csináljunk, mert nem ordas színű - legalábbis nem természetesen az.

És ez a kutya semmiféle javulást nem hoz a pigmentációba, mivel nem ordas.

Az első csábító téma tehát:

Az ordas németjuhász-e tényleg a pigmentjavító?

Nem ringathatjuk magunkat természetesen abba tévhitbe, hogy az ordas németjuhász a pigmentjavításban hirtelen csodaként hat; ráadásul egy olyan populációban, ahol évtizedekig a rajzost részesítették előnyben.

Ez természetesen csak bizonyos határok között érvényes.

Speciális esetekben az ordas németjuhász gyors változásokat hozhat, de erről később.

Mindkét színváltozat, a rajzos és az ordas, egyben közös:

Ha meggondolatlanul és céltalanul párosítjuk őket, mindkét esetben - erős vagy kevésbé erős formában - világosodás lép fel.

A világosodás akkor erősebb, ha egy sokat használt kan a mendelezés következtében világosítóként jelenik meg.

Amennyiben pl. minden 3. vagy 4. pároztatás után fekete-barna rajzosba egy megdöntött ordas kapcsolatot, vagy fordítva, több ordas után egy okos rajzos kapcsolatot viszünk, **nem lesz pigmentvesztésünk.**

Sokszor állítják, hogy egy jól pigmentált rajzos szülő, amelynek magának egy szülője szürke, jobb pigmentáltságot örökít nem csak az ordas utódokra. Vagy, hogy az ordas ordással párosítva mindig világosabb ordast eredményez.

Tapasztalataim szerint ez igaz. Ennek ellenére nem lehet ilyen általánosan az öröklési rendet megítélni, még azzal a magyarázattal sem, hogy egy olyan populációban, ahol 95%-ban rajzos egyedek vannak jelen, az ordas tényező az öröklött tulajdonságokban elhalványul. **Ugyanis éppen az ellenkezője igaz.**

A folyamatos rajzos öröklés következtében ún. konszolidáció, a rajzos allél (egy gén megjelenési formája) "felhígul", ami a folyamatos beltenyészethez hasonlítható és így az allél vitalitása - a jó pigmentáció - egyre csekélyebb.

Az ordas-gén ebben az esetben nem tud elgyengülni, mivel erre a rajzos párosításnál nincs szükség.

Vagyis a szín öröklődése - a hosszú szőrhöz hasonlóan - bizonyos szabályok szerint alakul.

Amennyiben tehát egy tiszta rajzos (ha egyáltalán lehet ilyen) és egy tiszta ordas (ugyanolyan ritka) egyedeket párosítanánk, az utódok a színt illetően a két szülő között helyezkednének el.

Ebben az esetben a kölykök elméletileg a következő színelosztásban születnének: ordas-barna, ordas-fekete, ordas-barna árnyékolt és ordas-fekete árnyékolt.

Mint ahogyan már említettem, nem ismerek olyan kant, amely bizonyíthatóan több mint 100 utódjára rajzos színt - természetesen ordas szukával pároztatva - dominánsan átörökítette volna.

A dominánsan ordast örökítő kutya (én személy szerint nem ismerek sajnos ilyet) is minden utódjára az ordas színt vinné tovább, azokra is, amelyek rajzos szukától születnek.

A dominánsan ordas színt örökítő kutyának minden esetre van egy nagy előnye: tisztán rövid szőrt örökít,

vagyis nincs hosszúsőrű utódja. Amennyiben ismert lenne egy dominánsan ordast örökítő kutya, biztosan egy utat jelentene a hosszúsőr-probléma rövidtávú megfékezésére.

Azért senkinek sem kell megijedni és azt gondolni, hogy egy ordas tenyészállat bevonása esetén örök időkre az ordas színhez van kötve. Ez abszolút hibás, mivel:

A szürke szín öröklődése domináns és nem recesszív

vagyis, és ez teljesen biztos:

Csak akkor születhet ordas kölyök, ha legalább az egyik szülő ordas.

Fekete-barna rajzos párosításból mindig rajzos utódok születnek. Teljesen mindegy, a két szülőnek hány ordas elődje volt.

Amennyiben egy ilyen ellésnél ordas kölyök tűnik fel, minden esetben egy ordas kan hatott közre közvetlenül.

Ebben az esetben nem merülhet fel kétség!

Ettől függetlenül ordas-ordas párosításnál születhetnek rajzos, sőt, fekete kölykök is. Ez éppenhogy nem ritka, mivel a rajzos és a fekete szín is recesszíven öröklődik.

Példa.

Senki, aki ordas kant vagy szukát használ fel a tenyésztésben, nincs onnantól kezdve az ordas színhez örökre kötve - ezt teljesen tudatosan állítom.

Ha rajzos szukát ordas kannal pároztatunk, átlagban 50% ordas és 50% rajzos utód születik.

Ha a tenyésztő csak a rajzos utódokkal tenyészt tovább - lehet, hogy nem szereti az ordas színt - és ezek a rajzos utódok csak rajzos partnerekkel kerülnek párba, soha többé nem születik ordas kölyök.

Az ordas tenyészállat egyszeri bevonásának előnye a kiindulási modellnél a fekete-arány rövidtávú növelése.

A rossz módszer - és sajnos ezt sokszor látom - a következő:

A tenyésztő, aki egy különösen világos szukával rendelkezik, az utolsó mentsvárként egy ordas kant képzel el: "ez majd mindent rendbe hoz". Mindent, amit e tenyésztő számos nemzedéken keresztül elrontott.

A szukái túlnyomórészt a következőkkel rendelkeznek...

- világos körmök
  - nem határozott maszk
  - vörös farokvég
  - nem zárt fekete takaró
  - világos szemek
  - világos szájszél, világos íny
  - világos mancs-alsórészek - nyáron is
  - kevés szín a fejtetőn
  - fehér szőr a füleken
  - világos belső oldalak
- gyakran jelentkeznek ezek a hibák együttesen egy szukán -
és e tenyésztő most azt gondolja:**

Csiribí - csiribá - egy ordas kan - és minden újra jó lesz.

Néha valóban így is van - de csak néha.

És pont ez a tenyésztő fogja később képviselni a következő álláspontot:

Az ordas pigmentjavító? - Ostobaság!

A jó pigment titkos receptjét még senki sem tudta leírni. Az ordas tenyészállatok bevonása azonban biztosan egy utat jelent ehhez.

Ha a pigmentet akarjuk javítani, először is meg kell néznünk az öröklés menetét. Itt több lehetőség is adódik, ha a statisztikákból tudjuk, hogyan örökít a tenyészállat.

Következő párosítások lehetségesek:

A pigment javítása ill. erősítése a rajzos németjuhásznál két úton történhet:

Ha pl. egy fekete-sárga rajzos szukát (gyenge pigmenttel) egy ordas vagy erőteljesen pigmentált rajzos kannal pároztatunk (amely olyan szülőkkel rendelkezik, amelyek bizonyíthatóan felváltva rendelkeznek ordas és rajzos elődökkel).

Ezek a legjobb pigmentjavítók.

Hogy a kan vagy a szuka mutatja-e fel az egyik vagy másik színt, a dolog szempontjából jelentéktelen. Ordas apától előreláthatóan ordas és jobban pigmentált rajzos utódok születnek. A fent említett rajzos apától természetesen csak rajzos utódok születnek.

Egy ordas partner, amelyet több generáción keresztül (az apai és az anyai vonalon is) kizárólag ordas színben tenyésztettek, kevesebb jó pigmentet örökít ordasban és rajzosban is.

Amennyiben egy rajzos szukát (gyenge pigmentációval) egy ordas, homozigóta, tehát dominánsan ordast örökítő kannal pároztatunk, csak ordas kölykök születnek különböző variációkban. Elméletileg 50%

homozigóta 50% heterozigóta ordas születik. Mivel azonban a rajzos szint kívánjuk erősíteni, most már az 50% heterozigóta, ordas utóddal párosítunk rajzos partnereket. Ez a kerülőút roppant fáradságos ugyan, de megvan az az előnye, hogy az ordas tenyészállatok körét bővíteni tudjuk és ezáltal nagyobb tenyészegyed-választék áll rendelkezésünkre.

E második út manapság roppant nehezen követhető, mivel - legalábbis számomra - nincs ismert dominánsan örökítő ordas kan.

A próbálkozás, hogy egy homozigóta ordas kutyát kitenyésszünk, engem személyesen nagyon érdekelne. Ha azonban nem tudnám bevonni a tenyésztésbe, mivel az ordas színnel szembeni előítéletek még megvannak ez idő tájt, számomra roppant csalódást okozna.

Az érdeklődő tenyésztőben felmerül a kérdés, honnan kapta a homozigóta ordas kan az örökségét (vagy honnan kaphatná). Ezt megállapítani nem kell túl messzire visszanyúlni, ha a szülők ordasak és a szint illetően heterozigóták. Így az első pároztatásnál csak az a kérdés, az utódok melyik 25%-a lesz homozigóta ordas.

Az ordas szín öröklődése

Következő párosítások elképzelhetők:

**Apa (heterozigóta)
ordas variációkban**

**Anya (heterozigóta)
ordas variációkban**

Kölykök

**25% homozigóta
ordas
farkasszürke**

**50% heterozigóta
ordas variációkban**

**25% homozigóta
rajzos**

tehát 75% ordas

**Apa (domináns
statisztikákban)
ordas (farkasszürke)**

Anya rajzos

Kölykök

**50% homozigóta
ordas
farkasszürke**

**50% heterozigóta
ordas variációkban**

tehát minden kölyök ordas

**Apa (domináns
farkasszürke)
ordas (farkasszürke)**

**Anya (domináns
farkasszürke)**

Kölykök

Talán még egy példa "saját konyháról":

Kanom, "Flick von Arlett" - egyébként nem ordas - az eddigi négy utódcsoportjának megjelenésével bizonyította, hogy a kifejezett pigmentációját - különösen a fején - majdnem dominánsan továbbadja. Ez a képesség, hogy a legvilágosabb szukáknál is jelentős pigmentjavítást ér el, az anyai ági ordas származására vezethető vissza.

Yago v. Wildsteiger Land	Eiko v. Kirschtal	Uran v. Wildsteiger Land	Irk v. Arminius	
			Palme v. Wildsteiger Land	
	Quina v. Arminius	Xitta v. Kirschtal		Lasso di Val Sole
				Nimi v. Kirschtal
		Xaver v. Arminius		Lasso di Val Sole
				Wilma v.d. Kisselschlucht
Palme v. Wildsteiger Land		Nick v.d. Wienerau		
		Fina v. Badsee		
Ursa v. Arlett	Joker v. Arlett	Uran v. Wildsteiger Land	Irk v. Arminius	
			Palme v. Wildsteiger Land	
		Katze v.d. Wienerau	Canto v. Ammerlandeck Era v.d. Wienerau	
	Medea v. Aducht	Aramis v. Allamo		Quai v.d. Boxhochburg Moni v. Haus Eyll
				Igor v.. Hylligen-Born
		Wilma v. Patersweg	Gitta v. Patersweg	

Attól függetlenül, hogy e kan maga rajzos, képes (mint minden más rajzos kan) kizárólag egy ordas szukával pároztatva ismét rajzos kölyköket nemzeni.

Addig, amíg csak rajzos szukával pároztatják, - még egy szürke ősrre való beltenyésztésnél is - kizárólag rajzos utódokat hoz.

Tehát azon tenyésztő számára is lehetséges az utódok pigmentáltságának javítása saját tenyészetén belül ordas szuka (ill. annak rajzos utóda) által, aki maga abszolút nem kíván ordas tenyészállatot felhasználni.

Természetesen itt is feltétel, hogy ez az ordas szuka bizonyítottan váltakozó ordas-rajzos ősektől származzon.

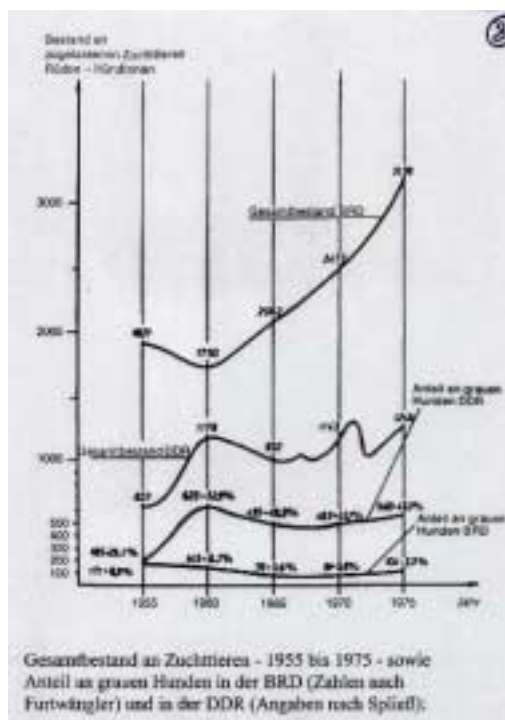

E három kan Flick utódja. Nagyon különbözően pigmentált szukáktól származnak:

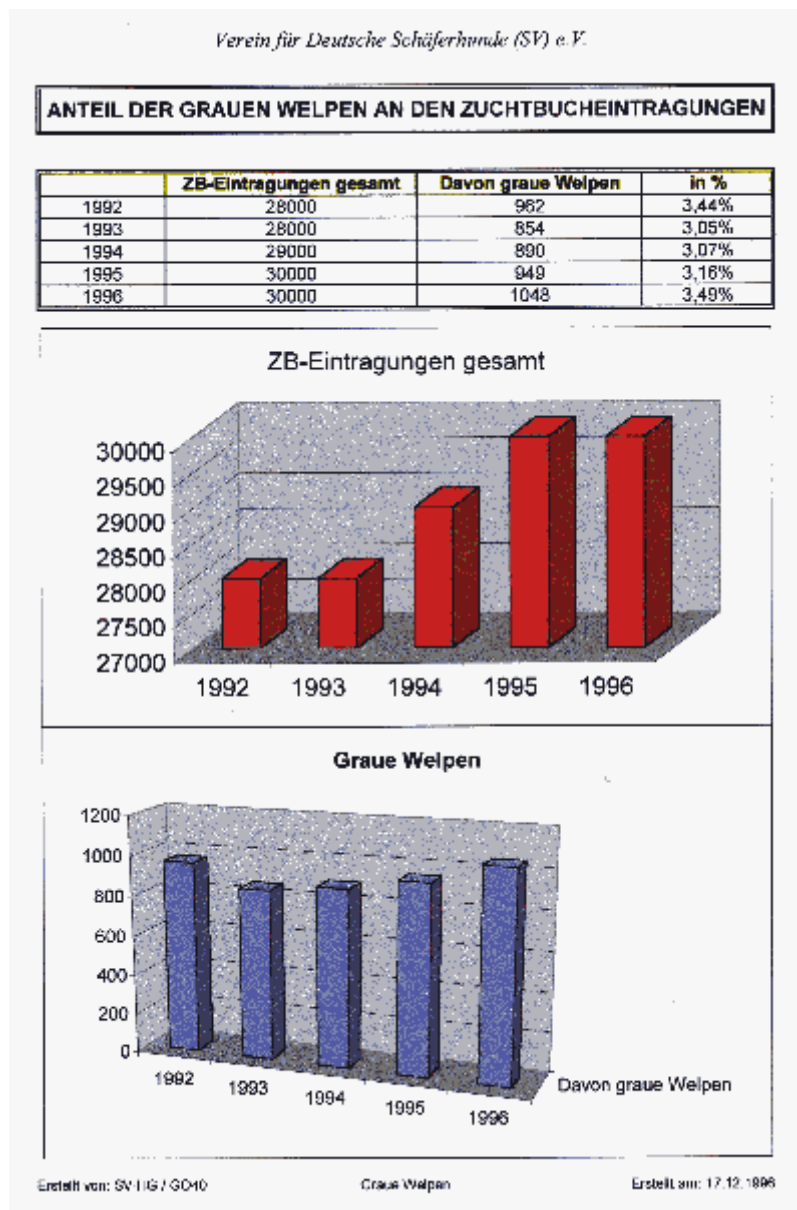
1. világos szukától
2. normál pigmentáltságú szukától
3. nagyon jól pigmentált szukától

E példákon keresztül válik láthatóvá, hogy a szuka pigmentáltsága nem kifejezetten köszön vissza.

Itt szeretném Önöket egy pár statisztikai számmal megismertetni, amelyek az ordas németjuhászokkal kapcsolatosak.

Ez a diagramm a teljes tenyészállat-állományt mutatja egy 20 éves időintervallumban, ill. annak ordas-arányát. Feltűnő a különbség az akkori NSZK és NDK között.

Ez az ábra a törzskönyvbe bejegyzett ordas kölykök arányát mutatja az elmúlt 5 évben. Bár itt egy százalékosan könnyed növekedés tapasztalható, az abszolút számok mégis roppant kicsik. 1992-vel szemben 1996-ban kb. 80-nal több ordas kölyköt regisztráltak (ezeknél a számoknál figyelembe kell venni, hogy az "ordas" szín megadásával bejegyzett kölyköket írja le. Az ordas variációit itt nem vették figyelembe, ezeket a számokat azonban belátható időn belül aktualizálják).

Ez a diagramm az 1970-1992 között körungozott ordas kutyák arányát mutatja. Az 1991-92-es kiugró növekedés - legalábbis én így gondolom - a fal lebontására vezethető vissza. Az arány még így is 20% alatt van! Átlagban a körungozott ordas kutyák aránya 5% körül van.

Ez az ábra az 1975-1993 között munkavizsgán részt vett ordas kutyák arányát ábrázolja. Itt az átlag 25%, a legmagasabb pont 50%.

Ez természetesen nincs összefüggésben a kölykök összes bejegyzésével.

Ez elméletileg a következő teória bizonyítéka:

Az ordas kutyák terhelhetőbbek, mint a rajzosak (!?!?)

Ez a következő érdekes témánk:

Mindig is voltak viták egy szín értékéről (vagy értéktelenségéről) az alkalmasságot illetően.

Azt, hogy az ordas kutya jobban terhelhető lenne, mint a rajzos, alapvetően hibás felfogásnak tartom.

Úgy gondolom, hogy a teljesítmény-orientált területeken (sport területén) az ordas kutyák nagyobb számban vannak jelen, a következőképpen alakulhatott ki:

A teljesítmény-orientált kutyások számára a szín soha nem volt szelekciós kritérium. A kiválasztás - ha egyáltalán a bunda színe számított - a következő filozófián alapult:

Ha X elismert kutyavezető és Y elismert kutyavezető egy-egy ordas kutyát vezettek sikerre, ez egy spirált indított el.

Amennyiben a kutyák valóban teljesítményre hangoltak - méghozzá az ősökben rögzítve -, ezeket a kutyákat hangsúlyosabban használják fel a tenyésztésben.

A tenyésztők és a vásárlók tehát úgy reagálnak, hogy megsokszorozva keresik az "apatípusú" ordas kölyköket.

Ugyanez a spirál indult el rajzosban pl. Bodo és Bernd von Lierberg-gel.

Hogy a szín a teljesítményben egyáltalán nem játszik szerepet, ha a pontokról van szó, hála Istennek hozzájárult ahhoz, hogy a "teljesítményorientált" tenyésztésben ezzel a színnel szemben nem alakult még ki előítélet.

Saját tapasztalataim alapján pár megjegyzést tudok tenni olyan tulajdonságokról, amik **talán** az ordas színnel állhatnak kapcsolatban.

Figyelmeztetve és még egyszer hangsúlyozva: ezek nem állítások, amelyek bizonyítottak - és én úgy gondolom -, máig senki nem vizsgálta ezeket tudományosan.

1978 óta tenyésztetek aktívan, többek között ordas kutyákkal is. A kiválasztási elveim azonban teljes mértékben kizárják a szín fontosságát (az ordas és a rajzos közötti döntésre gondolok).

Annál a döntésnél, hogy melyik kölyköt fogom én felnevelni, a következő tulajdonságokat részesítem előnyben (a prioritás sorrendjében):

Kiválasztási ismertetőjegyek:

- magas vitalitás
- jó játékkészség
- temperamentum
- jó juhászkutya-kifejezés
- erő és tartás
- harmónia a mozgásban
- jó hátvonal
- szín??????? vagy pontosabban: pigmentáltság

A különlegességek, amelyek e 20 év alatt feltűntek és az ordas színnel kapcsolatban állhatnak, már a születéssel kezdődnek.

Kérem az olvasót, ennél a pontnál, ha más tapasztalatai vannak, ezeket írja le, hogy esetleg az olvasói levelekből egy vitát nyithassunk a tapasztalatokról, ill. tapasztalatcserére legyen mód.

Még egyszer hangsúlyozom, olyan jelenségekről van szó, amelyeket a saját tenyésztői tevékenységem alatt volt módomban megfigyelni. Tehát csak a saját állományomban meglévő ordas kutyákról írok:

Feltűnő tulajdonságok az ordas kutyáknál a rajzosokkal szemben:

A születési súly általában valamivel nagyobb, mint a rajzos kölyköknél.

A vitalitás is jóval nagyobb.

A halálozási arány az első 10 napban feltűnően alacsony.

A tetoválási súly gyakran nagyobb.

Kölyköknél és felnőtt kutyáknál a melegtűrő-képesség kisebb. Szemléken és vizsgákon is feltűnik.

Az ekcéma-hajlam kisebb.

Világos körmöket egyetlen egyszer sem láttam.

Gyakoribb a fekete folt a nyelven vagy alatta.

Világos szájszéleket vagy világos ínyt még soha nem láttam.

Világos / fehér szőr a füleken extrém módon ritka.

Szinte minden ordas szuka és a legtöbb rajzos, amelynek ordas elődei voltak, eleséget hány a kölykeinek - egyébként meglehetősen fanatikus módon.

És most pár pont, amelyben az ordas kutyák nem különböznek a rajzosoktól - legalábbis saját tapasztalataim alapján:

Nincs különbség:

- Élettartam
- Betegségekre való hajlam
- Teljesítményorientáltság
- Terhelhetőség

Végül még egy népszerűbb út a (látszólagos!!!) pigmentjavításra

Újra és újra, és sajnos egyre gyakrabban megfigyelhető, hogy egyes "roppant ravasz" tenyésztők a pigmentjavítást rövid távon, rafináltan bevetett kémiával oldják meg.

Hozzá kell tennem, ezeket a manipulációkat gyakran egyáltalán nem könnyű első ránézésre felismerni. Ezen a területen is léteznek már igazi "szakemberek".

Számomra a csalódás ebben az, hogy ezek a kiállítók ill. tenyésztők a saját zsákutcájukat nem ismerik fel - és ebből kiindulva gyakran a tenyésztői döntésekben is látszólag elfelejtik kutyájuk eredeti színét - **vagy akarattal?**

Ez a manipuláció gyakran nem csak magán a kutyán való manipuláció. Ha pl. egy magas tenyészértékű kanon végzik, számomra durva felelőtlenség és hosszú távon károsítja az egész fajtát.

Talán ezek a specialisták egyszer utána nézhetnének, hogyan kell a pigmentjavítást tenyésztési úton megpróbálni.

Valóban roppant kár lenne, ha az ordas németjuhász a fajta 2. évszázadában "múzeumi darabbá" válna.

Az ordas németjuhász elismerést érdemel!

.....nem csak mint pigmentjavító!

A szín-változatosság gén-változatosságot is jelent!

A gén-változatosság vitalitást és fittséget jelent!

Vélemények, kérdések, egyéni tapasztalatok stb. erről a témáról roppantul érdekelnek, és talán más **ordas**-rajongót is.

Hozzászólásokat a vendégkönyvbe vagy a következő e-mail címre küldjék: vandorssen@arlett.de

A cikk szerzője Margit van Dorssen, a "von Arlett" kennel tulajdonosa. Az eredeti írás a képekkel együtt megtekinthető a www.arlett.de weblapon. A fordítás a szerző engedélyével készült.

Jancsó Réka (JR)
fordító
30/98-59-637